

Відгук

офіційного опонента про дисертаційну роботу
ЛИТВИНЮК Людмили Костянтинівни
на тему: «ВІЗУАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МУЗЕЙНО-ВИСТАВКОВИХ
ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства
за спеціальністю 17.00.07 – Дизайн.

Аналіз дисертаційної роботи і автореферату Литвинюк Л.К. показав, що її робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке присвячене візуальній ідентифікації музейно-виставкових закладів засобами графічного дизайну.

Актуальність теми. Відомо, що інформація, яка отримується нашими сучасниками, зростає по експоненті. Тому існує гостра необхідність орієнтації в сучасному інформаційному просторі. В результаті, усі елементи, пов'язані з лівобічним сприйняттям людини, повинні отримувати активніший розвиток, зокрема й ті, що пов'язані з візуальним сприйняттям. Неминучо постає активізація роботи мозку з особливостями сприйняття букв, шрифтових композицій, зображень, які відповідають візуальній ідентифікації конкретних об'єктів в умовах сучасності. Питання визначення принципів, прийомів, засобів використання графічних композицій при проектуванні будь-яких об'єктів в сучасному інформаційному полі є актуальним.

З іншого боку, сучасний віртуальний інформаційний простір починає вимагати особливих підходів у вирішенні любих питань, пов'язаних із сприйняттям реального простору. У даному контексті досліджень важливо асоціативне сприйняття музейно-виставкових закладів, які самі по собі можуть нести величезний інформаційний заряд. Їх специфіка зумовлена, з одного боку, тим, яким чином це пов'язано з історичною інформаційною складовою музейної експозиції, з іншого боку – сучасністю сприйняття. Наукові рекомендації по знаходженню рівноваги між цими двома сторонами в дизайн-проекуванні: історичністю та сучасністю – важливе завдання, що визначається актуальністю міри відповідальності дизайнера за сприйняття, результати якого залишаться у відвідувачів музеїв після вивчення експозиції. Музеї та експозиції, присвячені сучасному мистецтву, тим більше потребують тактовності щодо візуальної ідентифікації.

За останні роки відбувся скачок у питанні застосування новітніх технологій експонування творів мистецтва, що також потребує наукового осмислення щодо використання засобів візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів. Таким чином, наукові дослідження з теми візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів засобами графічного дизайну є актуальними.

Основні результати і наукова новизна дисертаційних досліджень.

Дисертація Литвинюк присвячена визначенню засобів графічного

дизайну при візуальній ідентифікації музейно-виставкових закладів.

Основними методами дослідження Литвинюк Л.К. були: метод компаративного аналізу, емпіричний, порівняльний, метод компонентного аналізу, спеціальні методи дослідження, системний підход.

При цьому новим є те, що в роботі:

вперше:

- проаналізовано стан та надано оцінку системі візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів;

- виявлено основні дизайнерські принципи, що дозволяють втілити характеристики ідентичності брендів музейно-виставкових закладів у процесі розробки візуальної ідентифікації;

- класифіковано прийоми, що сприяють ідентифікації закладів мистецтва в середовищі їх функціонування;

- визначено, що значного поширення набуває використання інноваційних засобів та прийомів, які застосовуються при розробці елементів візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів з метою зростання їх конкурентоспроможності на ринку культурного туризму;

- систематизовано та класифіковано засоби і прийоми візуальної ідентифікації.

вдосконалено:

- уявлення про елементи візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів як частини єдиної системи, де виразність графічного рішення обумовлена ознаками ідентичності бренду і визначається принциповими засадами щодо їх впровадження;

набуло подальшого розвитку:

- категоріальний апарат галузі графічного дизайну, що стосується специфіки характеристик візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів.

В кандидатській дисертації необхідно відзначити достатній об'єм наукової новизни.

Достовірність наукових результатів. Вірогідність наукових результатів підтверджується значним об'ємом зробленої роботи із застосування запропонованої автором теорії в практиці проектування об'єктів графічного дизайну.

Основні наукові положення сформульовано у висновках до кожного розділу та у заключних висновках до дисертації. Дисертаційна робота має чіткий план та добре визначену структуру.

У *першому висновку* авторка проводить аналіз існуючих літературних джерел за темою дисертаційної роботи та визначає, що досліджувана проблема може бути вирішена завдяки мистецтвознавчому дослідженню візуальної ідентифікації закладів мистецтва музейно-виставкового типу та розробці науково обґрунтованих принципів, засобів та прийомів їх формування засобами графічного дизайну.

У *другому висновку* авторка підкреслює, що відсутність чіткої візуальної ідентифікації музейно-виставкових установ перешкоджає виокремленню останніх із низки собі подібних.

У *третьому висновку* Литвинюк підтверджує домінуюче значення візуальної ідентифікації як системного графічного повідомлення в рамках комунікативного акту в загальній аудіовізуальній структурі музейно-виставкових закладів; вагомість трансляції глибинної семантичної інформації, яка закладається автором дизайнерської розробки в основу художньо-проектного образу, надання додаткових можливостей інтерпретації образу для глядача за допомогою композиційно виразних рішень. Авторка надає власне тлумачення визначенню терміна «візуальна ідентифікація», відповідно до музейно-виставкових закладів.

У *четвертому висновку* систематизовано і класифіковано засоби графічного дизайну, які застосовуються для створення логотипів музейно-виставкових закладів. Литвинюк розподіляє їх на дві домінуючі групи: шрифтові та знакові. Знакові авторка поділяє на предметно-знакові та абстрактно-знакові. Підгрупу предметно-знакової графічної мови поділяє за характером рисунка на підгрупи – архітектурно-графічну та геральдико-міфологічну. Абстрактно-знакову – на узагальнено-геометризовані форми та довільні форми.

У *п'ятому висновку* авторка на базі порівняльного аналізу прийомів побудови елементів візуальної ідентифікації закладів мистецтва визначила тенденції щодо уніфікації та стандартизації прийомів формотворення, які значною мірою зумовлені процесами загальної глобалізації, вказала тенденції по створенню максимально спрощених за формою шрифтових рішень, що особливо явно виявляється в домінуванні лапідарних шрифтових логотипів над комбінованими, де зрозумілість та чіткість стають визначальними критеріями оцінювання дизайн-пропозиції.

У *шостому висновку* Литвинюк виявила прийоми художньо-образної виразності, відзначаючи пластичну, масштабну та кольорово-фактурну відповідність окремих елементів форми головному художньо-графічному носію візуальної ідентифікації.

У *сьомому висновку* авторкою вказується, що, у зв'язку зі стрімким розвитком технологій, найбільш поширеною мультимедійною формою знайомства із музейно-виставковими закладами та їх зібранням є веб-сайт, при цьому віртуальний тур частіше стає обов'язковим структурним елементом. Візуальна форма віртуального туру еволюціонує від простих слайд-шоу до більш складних турів з інтерактивними елементами та елементами доповненої реальності. Литвинюк відзначено поширення можливості короткого огляду експозицій у режимі он-лайн, відзначено зростаючий вплив соціальних мереж на процеси популяризації закладу та його мистецьких акцій. Авторка вказує на суттєві зміни структурної схеми композиційно-графічної побудови, тенденції до зменшення кольорового насичення графічної форми в елементах візуальної ідентифікації в об'єктах мультимедійного дизайну. Литвинюк визначено

зміщення акцентів з декоративно-зображальних форм у бік модульних елементів та уніфікованих знакових систем та вказано, що колір як засіб художньо-образної виразності, в першу чергу, є засобом кодування інформації.

У *восьмому висновку* виявлено, що в останні роки домінуючими елементами візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів є логотипи, які виконують комунікативну функцію знаку-символу та за характером побудови поділяються на шрифтові та комбіновані, де перші, в свою чергу, займають домінуючу позицію.

У *дев'ятому висновку* встановлено, що основними принципами створення систем візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів засобами графічного дизайну є концептуально-семантичні та натуралістично-зображувальні. Авторкою виявлено, що натуралістично-зображувальний принцип, особливістю якого є подання елементів із мінімальною стилізацією та значною деталізацією, на сьогодні відходить у минуле, однак поодинокі приклади його застосування ще можна простежити у візуальній ідентифікації закладів мистецтва регіонального масштабу. Це зумовлено стрімко зростаючими технічними можливостями, що дозволяють легко працювати зі шрифтовою формою.

Литвинюк виявлено, що концептуально-семантичний принцип реалізується через лаконічність, домінування статичних рішень над динамічними. Авторкою показано, що засоби та прийоми блочної верстки, які превалюють на сторінках більшості веб-сайтів закладів мистецтва, дозволяють композиційно урівноважити окремі елементи, створюючи цілісну структуру.

У *десятому висновку* визначено, що результати роботи можуть стати підґрунтям для подальших наукових розвідок; використана методика дослідження може застосовуватись при проектуванні логотипу як базового елементу візуальної ідентифікації в цілому. Виявлені Литвинюк тенденції можуть слугувати більш глибокому та ґрунтовному вивченню основних принципів дизайн-проекування структурних елементів системи візуальної ідентифікації.

Зроблені у дисертації висновки є обґрунтованими, вони охоплюють наукові положення роботи, що є новим вкладом у теорію мистецтвознавства та практику проектування об'єктів графічного дизайну. Аналіз роботи дає підстави вважати, що вона має важливе значення для науки і практики. Як можливі конкретні шляхи використання результатів досліджень Литвинюк слід назвати окремі положення та наведені професійні рекомендації з формоутворення об'єктів графічного дизайну для візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів.

Практична цінність результатів роботи. Практичну цінність роботи представляє зібрана методологічна база, яку можна використовувати для подальших досліджень у галузі мистецтвознавства з дизайну та ефективного використання зарубіжного досвіду у проектно-художній практиці українських дизайнерів. Робота проведена під час написання дисертації є важливою для створення проектів об'єктів графічного дизайну для візуальної ідентифікації

музейно-виставкових закладів, так як звертає увагу розробника на особливості впливу усвідомлення особливостей проектування об'єктів графічного дизайну на проектне рішення для візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів.

Повнота викладу основних результатів дисертації. Основні результати дисертаційної роботи достатньо повно опубліковані в 17 наукових працях, у тому числі 6 статтях у спеціалізованих виданнях, які входять до переліку МОН України, 2 – в інших закордонних наукових виданнях.

Оцінка змісту дисертації. Дисертація є закінченою науковою працею, що викладена на 252 сторінках і складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних першоджерел із 270 найменувань і 50 сторінок додатків.

У вступі подана загальна характеристика роботи, обґрунтована актуальність теми, визначені об'єкт і предмет дослідження, визначені новизна і практичне значення одержаних результатів, а також наведені данні щодо апробації результатів.

У першому розділі проаналізовано джерела і стан наукової розробки теми та окреслено основні методи, які використовувалися у процесі проведеного дослідження.

В результаті проведеного огляду було зазначено, що в сучасному українському мистецтвознавстві немає наукової праці, котра б розглядала сучасний зарубіжний досвід проектування об'єктів графічного дизайну для візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів. Зустрічаються лише окремі, розрізнені відомості, які не знаходять системного вивчення та засвоєння з метою їх використання в діяльності сучасних українських дизайнерів, скерованих на активну творчу працю.

Виконано загальну характеристику існуючих методів. Застосовано системний підхід. Використання формально-типологічного методу дозволило провести аналіз візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів як системи, виявити їх характерні риси та графічні прийоми, розробити типологізацію. Порівняльний метод сприяв визначенню особливостей формування образу складових елементів об'єктів графічного дизайну. Концептуально-семантичні принципи побудови структурних складових візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів були виявлені за рахунок застосування методів компонентного аналізу.

Перший розділ дисертації є теоретико-методологічним підґрунтям суті авторського підходу до вибору та методики аналізу проблеми, що досліджується.

В другому розділі розкрито історичний досвід формування візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів. В результаті збільшення конкуренції серед фірм-виробників, розвитку маркетингових стратегій на сучасному етапі набули важливого значення естетико-художні аспекти проектування, обумовивши більш ефективний підхід – комплексне проектування, що базується на понятті «візуальна ідентифікація», зміст якого

запропоновано авторкою.

Литвинюк відзначено, що з розширенням аудиторії відвідувачів змінюються й основні музейні функції, поширюються такі заклади, як *fast-museum*, під час відвідування яких стираються межі між мистецькою та комерційно-споживчою сферами. Показано, що маркетинговий аналіз дозволяє виявити основні цінності бренду, котрі можуть бути трансльовані за допомогою засобів та прийомів графічного дизайну.

Відмічаючи вплив глобалізаційних процесів на формування візуальної ідентифікації мистецьких установ, авторка підкреслює, що існує тенденція зростання глобалізаційного вираження об'єктів графічного дизайну для візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів у порівнянні з національною ідентифікацією. Зрозумілість та чіткість стають визначальними критеріями оцінювання дизайн-пропозиції. Литвинюк показано, що провідну роль у процесі формування візуальної ідентифікації відіграють засоби та прийоми графічного дизайну, які знаходять своє вираження у превалюючому шрифтовому та текстовому оформленні, та вказує тенденцію спрощення подання значної кількості інформації.

У третьому розділі розглянуто логотип як базовий елемент ідентифікації музейно-виставкових закладів. Надана характеристика установам, діяльність яких пов'язана з експонуванням творів класичного, сучасного мистецтва та експонування об'єктів мистецтва змішаного типу, оцінені особливості споруд, в яких розміщено експозиції, показано принципи розміщення експозицій.

При експонуванні творів класичного мистецтва в елементах візуальної ідентифікації надається перевага використанню гротескових шрифтових гарнітур, актуальних прийомів типографіки, що дозволяє структуровано подавати інформацію. Впроваджується значна кількість таких сучасних мультимедійних засобів, як веб-сайт, віртуальний тур, мультимедійна презентація, слайд-шоу тощо. Кольорова гама здебільшого обмежена одним-двома кольорами.

При експонуванням творів сучасного мистецтва елементи візуальної ідентифікації таких закладів не мають складних композиційних рішень із включенням національно-забарвленого декору. Домінує принцип лаконічності та побудови візуальної ідентифікації на підставі засобів виразності шрифту. Широко використовуються мультимедійні технології.

Для більшості закладів мистецтва змішаного типу характерна певна еkleктичність та бажання за допомогою деталей візуальної ідентифікації, як-то шрифтової гарнітури Актиква та стриманих композиційних рішень, зберегти асоціацію історичної спадковості. У рамках просування на світовий ринок культурного туризму й популяризації бренду музейно-виставкового закладу, як смислової домінанти, виступають графічні відповідники унікальних цінностей бренду.

Незважаючи на принципову різницю між засобами та прийомами, до яких звертається дизайнер, щоб виявити ідентичність, можна прослідкувати єдині підходи до вибору та розміщення окремих структурних елементів систем,

що дозволяє виділити логотип як базовий елемент системи візуальної ідентифікації.

Систематизовано і класифіковано засоби та прийоми графічного дизайну, які застосовуються для створення логотипів музейно-виставкових закладів. Логотипи поділяються на дві домінуючі групи: шрифтові та знакові. Запропоновано трирівневу класифікацію знакових логотипів.

Уперше виділено і охарактеризовано два домінуючих прийоми графічного подання стилізованих зображень у логотипах музейно-виставкових закладів: звернення до особливостей архітектури та використання асоціативно-образних композицій.

Підтверджено, що наявність у логотипі абстрактного зображення дозволяє розширити множину концептуально-семантичних трактувань та варіативно-асоціативний ряд, що формується у свідомості глядача під час комунікації зі знаком-символом. Осмислене використання абстрактного зображення в логотипі дає множину можливих інтерпретацій.

Виявлено, що на поточний момент група шрифтових логотипів домінує над рештою груп, і постійно зростає. Окреслено, що характерною особливістю шрифтового логотипу є можливість відмови від орнаментальних елементів, що дозволяє уникнути національного забарвлення. Сучасна тенденція полягає у відмові від складних конструкцій у логотипі, використанні нестандартних, динамічних композицій на користь лінійного подання. Існує тенденція замінити довгі назви аббревіатурами.

У четвертому розділі розглянуто принципи створення сучасної системи візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів та її застосування в об'єктах мультимедійного дизайну. До основних принципів побудови візуальної ідентифікації закладів мистецтва авторкою віднесено концептуально-семантичні та натуралістично-зображувальні. Розглянуто, як приблизно до кінця ХХ ст. формування візуальної ідентифікацій відбувалося майже рівномірно за рахунок використання зображень, створених за обома принципами. Авторка відмічає відхід у минуле натуралістично-зображувальних принципів, котрі в поточний момент можуть використовуватися в регіональному вираженні.

Виявлено, що принцип концептуально-семантичної побудови частіше застосовується в ідентифікації тих закладів, котрі використовують графічний відповідник в основі візуальної системи. Поліваріантність інтерпретації закладених смислів досягається завдяки використанню ідентифікації, яка побудована на основі стилізованих зображень. Використання шрифтового логотипу є найпростішим вирішенням питання суб'єктивних інтерпретацій. Концептуально-семантичний принцип реалізується через лаконічність. Прийоми та засоби блочної верстки, які пріоритетно присутні на сторінках більшості веб-сайтів закладів мистецтва, сприяють створенню цілісної структури.

За останні декілька років відбувся суттєвий технологічний прорив у питанні експонування творів мистецтва. Авторка вказує на збільшення розмірів

структурних елементів композицій у мультимедійних об'єктах. Литвинюк окреслює основні види мультимедійної продукції, що використовуються як візуальний ідентифікатор музейно-виставкових закладів: сайти, віртуальні тури, мультимедійні презентації, слайд-шоу тощо. Тотожні засоби виразності, але відмінні способи та прийоми їх застосування роблять окремі мультимедійні відповідники візуальної ідентифікації подібними один до одного. Доведено, що смисловою домінантою мультимедійних об'єктів переважно є зображення чи світлина.

Підтверджено, що все частіше на процеси формотворення впливає технологічний інструментарій. Показано, як нове явище, технологічні можливості додатка Google Art Project, які можуть привести до зміни підходів експонування творів.

У додатку представлено ілюстративний матеріал, що відображає об'єкти графічного дизайну для візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів, який описано в дисертаційній роботі.

Звертає на себе увагу прагнення автора підтвердити та проілюструвати теоретичні та практичні положення яскравими прикладами.

Зауваження по змісту й оформленню дисертаційної роботи.

1. Назва дисертаційної роботи. Вважаю, що в заголовку повинно бути "Музейно-виставкових закладів мистецтва", оскільки фактично досліджувалися тільки такі заклади.

2. Наукова новизна. З пункту "вперше" пункт новизни "проаналізовано стан та надано оцінку системі візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів" необхідно перенести в "набуло подальшого розвитку".

3. Недоречно в загальних висновках наводити приклади логотипів (висновок 4, Будапештський музей витонченого мистецтва та ін., всього вказано 9 музеїв).

4. Загальні висновки треба було суттєво скоротити. Немає необхідності за рахунок висновків до розділів збільшувати загальні висновки.

5. Засоби художньо-образної виразності, встановлення яких було заявлене у завданнях для реалізації зазначеної мети дисертаційної роботи, п.б, чітко у загальних висновках не перераховані, при цьому зроблено акцент на вказаний авторкою в загальних висновках засіб – колір.

5. Автореферат, С.17. Публікації у наукових фахових виданнях: пункти 6 та 7 необхідно було виділити в зарубіжні публікації.

6. Підрозділ 2.2 «Категорія «бренд» у системі візуальної ідентифікації музейно-виставкових закладів» необхідно було написати з більшим акцентом на дизайн-проекування й з меншою кількістю цитат.

7. Необхідно було ввести термінологічний словник для роз'яснення сучасних понять, особливо у сфері маркетингу музейно-виставкових закладів, наприклад, для пояснення термінів *fast-museum*, *фокус-групи* й ін. Необхідно було б у термінологічному словнику надати чітке визначення музейно-виставкових закладів, пов'язаних з мистецтвом. Таким чином зменшиться об'єкт досліджень, що ніяк не вплине на глибину досліджень.

8. У роботі мають місце зауваження стилістичного характеру, описки, неточності тощо, наприклад, відсутність ком; позначення рис. 4.2.1. - 4.2.2 схемою; музей Guggenheim у Флоренції замість Венеції (С.233, рис. А 3.1.11) та ін.

Але ці зауваження не впливають на високий науковий рівень роботи. Литвинюк Л.К. володіє мистецтвознавчим матеріалом, який викладено аргументовано в логічній послідовності сучасною українською мовою. Робота добре оформлена на комп'ютері і містить якісно виконані ілюстрації. Ілюстративний додаток несе в собі наукову новизну. В цілому дисертаційна робота вирізняється оригінальністю, необхідним науковим рівнем і новизною, логічною обґрунтованістю. Зміст автореферату узгоджується зі змістом дисертації за розділами. Робота відповідає спеціальності 17.00.17 – Дизайн.

Висновок про відповідність дисертації вимогам МОН України. В цілому дисертаційна робота ЛИТВИНЮК Людмили Костянтинівни «Візуальна ідентифікація музейно-виставкових закладів засобами графічного дизайну» становить завершену наукову роботу, яка містить нові теоретичні положення. В ній отримані нові науково обґрунтовані результати в дизайну, що забезпечують розв'язання значної задачі.

Враховуючи викладене вище вважаю, що дисертаційна робота «ВІЗУАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МУЗЕЙНО-ВИСТАВКОВИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ» є закінченою науковою працею, яка в повній мірі відповідає вимогам «Положення про порядок присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» МОН України щодо наукової новизни і практичного значення, вірогідності та обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій, а її авторка ЛИТВИНЮК Людмила Костянтинівна заслуговує присвоєння їй наукового ступеня кандидата мистецтвознавства зі спеціальності 17.00.07 – Дизайн.

Офіційний опонент:

професор кафедри дизайну інтер'єру
НН ІАП Національного авіаційного університету,
доктор мистецтвознавства, професор

І. О. КУЗНЕЦОВА

Кузнецова І.О.
св і д ч у ю
Вчений секретар
Національного авіаційного університету
Г. Куренко